

Съвременни методи и средства в обучението на студентите по музикален инструмент

Божанка Байчева, Цанимир Байчев

Abstract: Modern methods and means in the training of students in musical instrument: In this paper is considered a musical instrument training of students-future preschool and primary teachers. The aim is to seek new methods and training tools through which to provide modern and efficient educational process.

Key words: students, musical instrument, training, efficiency methods.

Докладът е осъществен с подкрепата на фонд „Научни изследвания“ на ШУ „Епископ К. Преславски“ – РД-08- 286/11.03.2015.

ВЪВЕДЕНИЕ

Един от важните проблеми на дидактиката на висшето образование е проблемът за методите, както в теоретичен, така и в практически аспект. Формирането на професионално мислене, широкопрофилната подготовка на специалиста на XXI в. и неговото възпитание като всеотдайна, креативна и хуманна личност изисква преминаване от репродуктивни методи към продуктивни, реализиращи образователна среда, осигуряваща разкриването на възможностите и способностите на обучаваните. Изборът на методите на обучение зависят от специфичността на учебната дисциплина, от учебното съдържание, от формите на обучение и т.н.

Днес се използват най-разнообразни методи и средства чрез които се осигурява съвременен образователен процес. Използваните методи трябва да са адекватни на поставените образователни и възпитателни цели и да осигуряват активна позиция на обучаваните. Във висшето образование се използват иновативни методи, основани на постиженията на съвременната науката и технологии в образованието. Активното използване на съвременните иновативни технологии в образователната практика помага за подобряване качеството на образователния процес и цялостната култура на студентите за работа с информационни технологии [7].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Студентите, обучавани в специалностите „Начална училищна педагогика и информационни технологии“, „Начална училищна педагогика и чужд език“ и „Предучилищна педагогика и чужд език“ добиват теоретична, специализираща и технологична подготовка в съответствие със специалността. Включването на музикалния инструмент в учебния план на ОКС „професионален бакалавър“ осигурява специализиращата музикално-практическа подготовка на бъдещия учител. Студентите се обучават да свирят на електронни музикални инструменти (ЕМИ) и акордеон. В часовете по ЕМИ е включен модул, при който студентите се обучават да работят с музикални програми и интерактивен софтуер.

При обучението на студентите се използват следните **методи**:

- **Обсъждане** – методът на обсъждане е свързан с разрешаването на определени проблемни ситуации. Включва: анализ на песни, партитури, вземане на решения; проверка и приложение на решението, което дава възможност за корекции с цел решението да придобие завършен вид. Поради индивидуалното обучение по музикален инструмент, обсъждането в процеса на учебната дейност се осъществява между субектите - студент-преподавател.

- **Обяснение** – форма на изложение, предназначена да подпомогне студента да разбере същността на знанията, които се разработват.

• **Наблюдение** – планомерно, продължително възприемане, даващо възможност да се проследи протичането на някакво явление или на измененията, които се извършват в обектите на възприемането. Наблюдението е активна форма на сетивно познание. При обучението по инструмент имаме два вида наблюдение - зрително и слухово. При зрителното наблюдение студентите възприемат нотния текст, клавиатурата на инструмента, контролното табло на ЕМИ и софтуерния интерфейс на компютъра. При слухово наблюдение студентите възприемат звуковата тъкан на песента, като създават субективен слухов опит, сравняват, анализират, съпоставят изпълнението на един спрямо друг и упражняват самоконтрол.

• **Демонстрация** – същността на този метод се състои в това, че в процеса на учебната работа, преподавателят свири дадена песен или фрагмент от песен, т.е. нагледно пояснява своето изложение. Изпълнението на преподавателя или друг студент е съпроводено с обяснение.

• **Упражнение** – “В процеса на обучението упражненията се използват както за затвърждаване на знанията, формиране на умения и навици, така и за развиване на творческите способности на студентите” [1, с. 234-235]. Обучението по музикален инструмент изисква формиране на навици и умения, което се постига чрез съзнателно повтаряне на определено действие. Тези упражнения се извършват под ръководството на преподавателя или самостоятелно в къщи. По време на упражненията съзнателно се повтарят определени действия със цел усъвършенстване на навиците и уменията за свирене музикалните инструменти, а също така и за работа с компютърния софтуер.

• В обучението по музикален инструмент се използват следните видове упражнения:

• *упражнения по образец* – използват се в началния етап при формирането на уменията и навиците на студентите, когато те възпроизвеждат показания им образец. По време на тези упражнения е важно да се осъзнае смисъла на извършваните операции [5];

• *вариативни упражнения* – чрез тях придобиваните знания, умения и навици се прилагат във видоизменени условия и ситуации – свирене по двойки, на различни модели YAMAHA, работа с компютър, свирене в ансамбъл и др. Започва се с изпълнение на по-леки упражнения, като постепенно се повишава равнището на тяхната сложност.

• *коментирани упражнения* – при тях се осмисля всяко действие преди да е извършено от студентите, подпомага преподавателя да внесе корекция в действията на студентите и своевременно да поправя грешките им [1]. Чрез многократни повторения постепенно се отстраняват констатираните грешки, овладявайки инструмента.

Обучението по музикален инструмент позволява успешно да се съчетават традиционните методи и средства с интерактивни. Студентите работят в интерактивна среда, в която обучаваният се поставя в условията на постоянно взаимодействие с всички останали. Интерактивното обучение се реализира чрез диалог между обучаващ и обучаван, както и между самите обучавани. Те се поставят в нови ситуации, разработват дигитални проекти, решават творчески задачи и работят в екип. Интерактивната образователна среда е система, обединяваща програмни и технически средства и е предпоставка за ефективност при организиране на обучението. Свързана е с обезпечаване на подходяща материална база и избор на методи. Интерактивният образователен процес се отличава с голямо разнообразие от методи. Според И. Иванов интерактивните методи за обучение са три вида: ситуационни, дискуссионни и опитни (емпирични) [3].

Чрез създаване на конкретни ситуации, обучаващите се мотивират за извършване на определена дейност. Повишава се активността на студентите.

• **Ситуация** – чрез ситуационния метод обучението се приближава максимално до реалния живот и до практическата дейност на студентите. Преподавателят поставя студентите в конкретна ситуация, дава им необходимата информация, прави се анализ и се поставят дидактическите задачи. Студентите се поставят в ситуация да свирят на различни модели електронни музикални инструменти, да направят партитура, електронен проект и др. Чрез този метод се подтиква търсенето на различни варианти, стимулира се активността и творческото мислене. Най-съществената особеност на този метод е не толкова придобиване на нови знания, колкото творческо приложение на придобития познавателен опит – пренасяне на усвоените знания и умения в новата ситуация.

• **Проект** – работата по проект е интерактивен метод, който намира приложение при обучението по ЕМИ. Определя се темата, разработват се целите и задачите. Най-често студентите разработват проекта в определена последователност. Етапите, през които преминава работата са: подготовка, планиране, анализи, отчитане на резултатите или изводи, оценка на работата. Методът предполага получаване на практически резултати. Изготвят се звукови файлове, караоке файлове, партитури и аранжimenti.

Работата по проект е свързана с решаване на редица **творчески задачи**:

• подборане на тембри, музикални стилове, съответстващи на характера на песните;

• съставяне на перкусионни аранжimenti към познати или непознати песни, съобразно характера и стиломото им разнообразие.

За решаването на тези задачи е необходимо студентите да имат необходимите компетенции за работа с потребителския интерфейс на дигиталния инструмент и компютърния софтуер, което от своя страна ги поставя в различни интерактивни ситуации.

• **Сътрудничество** – обучение чрез сътрудничество е един от най-съвременните методи, който се използва за работа в малки групи. Целта на този метод е ефективно усвояване на учебния материал, развиване на способност за възприемане на различни гледни точки за сътрудничество и решаване на различни проблеми в процеса на съвместна работа.

По време на обучението по музикален инструмент преподавателят изпълнява различни функции: *коригираща* – своевременно отстраняване на допуснати грешки в придобитите знания или умения; *стимулираща* – насърчаване, даване на добра оценка при бързо и леко ориентиране към поставената задача с цел създаване на положителна мотивация у обучавания; *обучаваща* – задълбочаване на вече усвоените и овладяване на нови знания и умения; *развиваща* - активизиране на паметта, мисленето, вниманието и т.н.; *превантивна* - предотвратяваща трудните моменти и подпомагаща тяхното преодоляване [2, 4].

В работата със студентите се използват принципите: *достъпност* – съобразяване с индивидуалните възможности на студентите при усвояване на знания и умения от „по-простото, към по-сложното”, от познатото към новото; *системност и последователност* е усвояването на знанията, уменията и навиците да има логическа връзка. Този принцип се свързва с осъществяването на междудисциплинарни връзки т.е. използване на овладени знания и умения от студента в подкрепа на разбирането и осъзнаването на новите знания и умения. Той дава възможност на студентите да се опират на овладени знания и умения от различни научни области, да ги обобщават и използват при разрешаването на конкретни задачи. Студентите усвояват знания и умения на базата на многократни повторения, изпълнявайки различни видове упражнения; *активност и интерактивност* – студентите са поставени в интерактивна среда, при която

непрекъснато осъществяват комуникация „преподавател-студент“, „студент-студент“, „компютър-ЕМИ“. Това стимулира активността на обучаемите за по-ефективно овладяване на инструмента. При интерактивното обучение студентът е поставен в условията на сътрудничество. При това взаимодействие е важно не само постигане единствено на целта – усвояване на умения и навици за свирене на музикалния инструмент, но и формирането на отношение към музикално-изпълнителската дейност и към музикалното изкуство въобще; *рефлексивност* – в процеса на педагогическо взаимодействие студентите осъзнават своите постижения при участието си в музикално-изпълнителската дейност. Свиренето на музикален инструмент им осигурява възможности за себеизразяване, за себеизява. В процеса на подготовка студентите определят не само овладените, необходими за бъдещия педагог набор от навици и умения, но и осъзнават значението им за професионалното им развитие.

Обучението по музикален инструмент се осъществява посредством **технически средства и музикален материал**. Използваните технически средства са музикален инструмент (акордеон и ЕМИ) и компютър. Включването на електронните инструменти в обучението предоставя възможност на студентите да работят с инструменти от нов тип, създават интерактивна среда, която стимулира студентите за по-активно участие в инструментално-изпълнителската дейност. Тези средства съзнателно се използват за осигуряване на модерен образователен процес и по-ползотворно взаимодействие със студентите. Музикалният материал се подбира съобразно възможностите на студентите. Това са песни от репертоара на началното училище, в началото с по-малък тонов диапазон и нотни стойности от половини, четвъртини и осмини. Постепенно тоновия диапазон се разширява, а нотните трайности се усложняват.

Електронните инструменти предоставят възможност за създаване на аранжimenti с ново, съвременно звучене. Използването на компютъра и компютърния софтуер допълнително стимулира и мотивира студентите за по-ефективно усвояване на инструмента.

Изборът на методи зависи и от формите на обучение на студентите. Обучението по музикален инструмент се реализира в двете форми на обучение – лабораторни упражнения и самостоятелна работа на студентите.

Лабораторното упражнение е основна организационна форма на обучението по музикален инструмент, при което то се осъществява групово (5-6 студенти в група).

Самостоятелната работа на студентите е съществен компонент на образователния процес във висшето образование. Според Т. Попов самостоятелната работа е, „пряко свързана с активността на учениците и студентите, с тяхното отношение към учебната дейност, с интересите им и с осъзнатото желание за по-добра подготовка. При студентите е свързана и с тяхната бъдеща реализация и необходимостта от непрекъснато обучение“ [7, с.72]. Тя е една от основните форми на учебния процес и се осъществява под ръководство на преподавателя или самостоятелно от студента като повторение (упражняване) на музикално-изпълнителските задачи, поставени по време на занятията, или дадени допълнително от преподавателя на обучаваните с необходимите указания.

Висшето образование се отличава от средното образование основно в методиката на образователния процес и степента на самостоятелност на обучаваните. Знанията неподкрепени от самостоятелната дейност на обучавания не могат да станат негови основни възможности. Самостоятелната работа на студентите формира самостоятелност като качество на личността, имащо особена значимост и роля в структурата на личността на съвременния специалист с висша квалификация. Самостоятелната работа на студента задълбочава и разширява знанията, създава интерес към познавателната дейност, развива и формира

познавателните способности. Самостоятелната работа на студента се приема като основен резерв за повишаване на ефективността на неговата подготовка.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Описаните по-горе методи, средства и форми на обучение отговарят на специфичността на висшето образование, при което методиката на образователния процес осигурява самостоятелността на обучаваните, като преподавателят само организира познавателната дейност на студентите, а студентът сам осъществява овладяването на знанията и уменията. Чрез използването на тези методи и средства на обучение се осигурява съвременен образователен процес:

- осъществява се връзката между музикалното изкуство и съвременните технологии;
- предлага се нов тип организация на учене, осигуряваща поэтапно овладяване на знанията и уменията и техния пренос в нова ситуация;
- подпомага се формирането на мотивирано отношение към инструментално-изпълнителската дейност и готовност за активно включване в нея;
- стимулира се активността на обучаемите за по-ефективно овладяване на инструмента;
- създават се уменията за по-нататъшно самообучение и самоусъвършенстване, които позволяват на бъдещите учители да използват музикалния инструмент в различните форми на музикално-възпитателния процес в началното училище.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Андреев, М. Процесът на обучението. Дидактика. УИ „Св. Климент Охридски“, С. 1996.
- [2] Василев, Д. Педагогика. С., 1992.
- [3] Иванов, И. Интерактивни методи на обучение, //Образование и квалификация на педагогическите кадри – развитие и проекции през XXI век, Варна, 2005.
- [4] Милевич, А. С. К., вопросу о современных технологиях контроля знаний студентов. Педагогические науки, № 6, 2009, с. 61 -64.
- [5] Петров, П. Дидактика, УИ „Св. Климент Охридски“, С. 1992.
- [6] Попов, Т. Н., Студентът като субект на обучението, С., изд. ИИК „Везни“, 2006.
- [7] Современные образовательные технологии: учебное пособие / коллектив авторов; под ред. Н.В. Бордовской. – М.: КНОРУС, 2011.

За контакти:

Доц. д-р Божанка Раднева Байчева, гл. ас. д-р Цанимир Любомиров Байчев, Катедра “Начална и предучилищна педагогика”, ШУ-Колеж-Добрич,
тел.: 0899901934, e-mail: bbaycheva@abv.bg;
тел: 0889207117, e-mail: tsanibaytchev@yahoo.co.uk